

ET DIGITU CERVICIS ARMATUS EST. De impio divite intelligit, qui adversus Deum quasi divitiis armatur, cum ex rebus temporalibus tumens atque superbiens, contra precepta veritatis erigitur. O arma miseri ponderis plena, quibus iniquus in hujus mundi mare submergitur, et peccatis onustus in gehennam ducitur! Sed hoc onus, cum onus mentis sit, hoc potissimum habet, quod oculos nostros occaecat, et dum terrena nimio affectu consideramus, caelestia videre non possumus. Unde subdit:

VERS. 27. — OPERUIT FACIEM EJUS CRASSITUDO; ET DE LATERIBUS EJUS ARVINA DEPENDET. Ex habitu corporis mentem et animum hominis improbi describit; et haec, quam dicit crassitudo et arvina ejus, impii indicat arrogantiam, confidentiam, contumaciam et mentis stuporem, quibus inflatus Dei leges infringere non veretur. Ita saepe in Scripturis singulari quodam infamiae titulo impii et iniqui homines vocantur pingues, crassi, obesi; exempli gratia pastores mercenarii apud Jeremiam, de quibus est illud, cap. 46, 21: Mercenarii quoque ejus, qui versabantur in medio ejus, quasi vituli saginati versi sunt, et fugerunt simul, etc. Item tyranni atque crudeliter in pauperes, juxta illud, Psal. 21, 45: Tauri pingues obsederunt me. Item iniqui divites, juxta illud Isaia, cap. 17, 4: In die illa attenuabitur gloria Jacob, et pinguedo carnis ejus marcescet. Item voluptuarii, gulosi atque carnales, juxta illud, Amos 4, 1: Audite verbum hoc, vaccae pingues, quae estis in monte Samaria, etc.; de quibus saepe Psalmista; sed praesertim illud: Proditit quasi ex adipe iniquitas eorum, Psal. 72, 7: et juxta Hebraeos: Exit proe adipe oculus eorum. Non quod oculi exierint, sed quod exisse videantur aut non esse praegenarum tumore et nimia pinguedine. Et hoc propriissime textus hujus verba volunt: Operuit faciem ejus crassitudo; et juxta Hebraeos: Operuit facies suas in adipe suo.

Haec autem phrasim originem trahere potuit ex eo, quod qui corpus habent nimia pinguedine onustus, ut plurimum tarde sunt ingenio, et ad sapientiae virtutisque studium inepti. Id quod Aegyptii innuere videbantur subsolens, dum in narrat Plutarchus, tractatu de Iside et Osiride) sacerdotes Isidis solebant dare Api, quem colebant, potum ex quodam puteo, non autem ex Nilo: Non quod, inquit, Nili aquam profanam arbitrarentur crocodili causam (ut quorundam ferebat opinio; nihil enim est zeque apud Aegyptios majori in honore atque Nilus); sed quia ejus aqua pota creditur pinguedinem carnisque magnum efficere incrementum. Non volunt autem Apim pinguem esse et multa carne obesum, ut nec seipsum quidem, sed animis volent levitia atque graecilia circumdata esse corpora, ne divina pars a mortali premitur. Haec Plutarchus. Et cum Isis apud eos eadem sit quae Minerva, facile colligitur illos innuere voluisse sapientiam non recte habitare in corpore onusto pinguedine, uti eleganter Horatius, lib. 2 Sermonum, satyra 2:

Nam cornus onustus

Hesternis vitis animum quoque praegravit ipsum, Atque affligit humo divina particulam auream. Quod spectat illud Graecum in Gnomis adagium: Πάχια γαστήρ λακτρον εὐο νίετον νέον. Quod S. Hieronymus, epist. 2 ad Nepotianum, ita reddit:

Pinguis venter non gignit sensum tenentem.

Haec porro mentis crassitudo propter multas copias et nimis prosperam fortunam hominibus accidere solet. Sicut enim corpus parum exercitatum et bene pastum crassius fit, ita et mens, si nullis laboribus exerceatur, sed deliciis recreatur, superba fit et arrogans, Deoque parum obsecundat. Quod luculenter docuit Moyses, dicens de populo Israel, Deut. 52, 45: Constituit eum super excelsum terram, ut comederet fructus agrorum, et sugeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo: botryum de armento et lac de ovibus cum adipe agorum, et arietum filiorum Basan, et hircos cum medulla tritici, et sanguinem vitae biberet mercatissimum. Incrassatus est dilectus, et recalcitravit. Ubi Chaldaeus legit: Dives factus est Israel, et recalcitravit. Ad quae verba facile observas, quam sint affinia divitiis et opulentiis peccata, ut veluti naturali consecutione incrassatus sine dives recalcitrasset dicatur non secus ac equus bene et abunde pastus, nec labori assuetus, ferus evadit, et recalcitrare discit. Quare non minus, ac forte multo magis tinenda est viro pio rerum copia quam inopia. Id sanctus Pater Gregorius, lib. 12 Moralium, cap. 22, haud obscure significavit, dum hunc locum hoc modo pulcherrime interpretatur: Operuit faciem ejus crassitudo, et de lateribus ejus arvina dependet.

Visus quippe in facie est, in qua et prima corporis honorabilior pars est. Non ergo ait immerito: Mentis intentio per faciem designatur, quam quilibet certitimus illic videmus. Faciem ergo crassitudo operit, quia desiderata terrenarum rerum abundantia oculos mentis premit; et hoc quod in eis esse honorabile debuit, ante Dei oculos foedat, quia curis multiplicibus aggravat. Haec ille. Qui et statim arvina nomine e lateribus impii divitis dependentes illos intelligit, qui auxilio ejus roborati mala patrare non cessant. Porro pro verbis istis: Et de lateribus ejus arvina dependet, Septuaginta legunt: Καὶ ἐκ τῶν κρητῶν τῶν ἐπὶ τῶν ποταμῶν, quod S. Augustinus in Annotationibus legit: Et fecit capistrum super femora. Capistra, ut notum est, molorum ori adhibentur, ut trahantur quod homines velint; at nequam spiritus quot libidinis instrumenta videt, tot capistra, tot resuata, quibus alligare possit et trahere homines in extremam ruinam. Augustinus enim ibidem ait: Fecit capistrum super femora, ut libidibus suis colligaret, quo vinculo duceretur ad mortem. Non eget diabolus arctiori vinculo quo hominem trahat, quam si in eo excitet flammam libidinis, quibus teneri incipit. Denique, qui libidinem nutrit quantam bitumen habet, pro perditionis portis adhaerens tenet insolubilibus quanta vincula profert, quibus a diabolo repletur et trahitur in ruinam?

VERS. 28. — HABITAVIT IN CIVITATIBUS DESOLATIS ET IN DOMIBUS DESERTIS, QUAE IN TUMULOS SUNT REDACTAE (1). Versus hic multiplex interpretationem admittit. Ac Stunica quidem exponit adhuc de prospero ejus rerum cursu, ex quo illa, ut diximus, ejus crassitudo nata sit; q. d.: Tanta est ejus copia rerum vis, ut civitates desolatam restaurare, et domos desertas atque in tumulos redactas, quo nomen in vulgus comparet, reficere moliat. Sicut v. g. Constantinus Byzantium ornavit et amplificavit, et Constantinopolim nuncupavit; Alexander Alexandriam, et multas alias urbes. Quam expositionem ex eo confirmat, quod haec re ipso Job, cap. 3, 14, hominem felicem descripsit dicens: Cum regibus et consulis terrae, qui adificavit sibi solitudines.

Alii vero passim exponunt significari impium e summa opulentiā et abusu tyrannidis aequo Dei iudicio eō devenire, ut inhabitet civitates suas ab hostibus subversas domosque collapsas, extincta gloria illa florentium urbium ampliarumque domorum, quas di-pereis subsidiarum opibus construxerat. Quod quidem flagelli genus frequenter in Scriptura indicitur, velut apud Sophoniam, cap. 3, 4: Vae provocatrix et redemptrix civitas, columba, etc.; deinde additur: Desertas eci vias eorum dān non est qui transeat: desolatae sunt civitates eorum non remanente viro neque ullo habitatore. Sed aliud accipe huic loco convenientius exemplum apud Isaia, cap. 5, 8: Vae qui conjugistis domum ad domum, et agrum agro copulastis usque ad terminum loci. Numquid habitabit vos soli in medio terrae? In auribus meis sunt haec, dicit Dominus exercituum: Nisi domus multae deserte fuerint grandes et pulchrae absque habitatore. Summa rerum omnium orbitate impium conflictari docet, quandoquidem pro opulentiis urbibus ac domibus coactus inopia solitudinem habitare cogitur. Hic igitur, inquit, cum res suas amiserit, omnique fuerit dominatione spoliatus, solitudines persequetur. Exulum enim est hic mos, quaelibet loca ad salutem captare ubi consistant, ad periculum, quod impendet, propulsandum. Talia subierunt aliqui Hebraeorum reges, qui e solio dejecti, in alienum solum ablegati, privatam egerunt vitam laboris et sollicitudinis plenam. Pro omnibus, qui hujusmodi supplicium experti sunt, unum commemorare sufficit Nabuchodonosorem, qui ejectus e regno in solitudine vixit inter feras, cum quibus habuit commune pabulum et vitam non dissimilem. Unde sicut simplex admodum est iste sensus, et cum sequentibus valde congruit, ita iure à Patribus Graecis, et inter recentiores à Pineda Sanctioque praefertur.

VERS. 29. — NON DITABITUR, NEC PERSEVERABIT SUBSTANTIA EJUS, NEC MITTET IN TERRA RADICEM SUAM (2).

(1) Quae scilicet desolatae erant antequam ab ipso reedificarentur. Ita Vatablus, Isidorus Clarius, Emmanuel Sá. Vel sensus est: Habitat in civitatibus desolatis, quia sibi ipse tyrannus solitudinem fecit, populos plus justo onerans tributis, et superbe vexans, et male tractans; quare sibi quisque consultit, et alias sedes quaerit. Ita Cajetan. (Menochius.)

(2) Non diu fruetur divitiis, vel, dives esse non poterit, cum desolentur civitates, et populi frequentia minuantur.

VERS. 30. — NON RECEDET DE TENERIS; RAMOS EJUS AREFACIET FLAMMA, ET AUFERETUR SPIRITU ORIS SUI. Alius in his verbis continetur tribulationis in impium irruens cuneus. Nominem autem substantiam intelligitur quidquid facultatis temporalis habet sive in pecuniis et armis, sive in arvis et possessionibus, sive in pecuniis et rebus. Generaliter ergo vult dicere, quidquid aut hereditate, aut acquisitione aliove modo possidet, stabile non erit, sed paulatim ad nihilum redigetur atque dissipabitur. Bona enim omnia, quae fortunae dicuntur, incerta, commutabilia, peritura, instarque Euripi eunt, redeunt, pereunt, moriuntur. Eleganter Papyrius Fronto, de peculio, l. 40, aiebat, peculium homini simile esse; peculium enim nasci, crescere, decrescere, et mori. Sed quod ille de peculio dixit, de caedeis universim bonis dici potest, quae fluxu dabo et reciproco veniunt et recedunt, nihilque est quod stabile et diuturnum esse videatur; quam ob causam D. Paulus incertum divitiarum nuncupavit, 1 Tim. 6, 17; ut eos falli sit necesse, qui opibus ut baculo arundineo nituntur, seque felices in perpetuum opinantur, si nummos habuerint. David mirabili sua poetica sapienter hoc expressit, Psal. 61, 11: Divitiae sicut affluunt, nolite cor apponere; in Graeco est, ἐὰν ἴδῃς, si fluant, quemadmodum etiam multi Ecclesiae doctores legunt; quod à piis Patribus doctè expenditur, cum sacrum illud oraculum interpretatione illuminant. (Vides, inquit S. Ambrosius, quia fluunt, non vides quia praeterflunt. Fluente sunt quae miraris; quomodo veniunt sic transeunt et recedunt.) Paria S. Augustinus: Non vides, quia si ibi cor posueris, et tu flues? ut Tertullianus, lib. 4 contra Marcionem, cap. 15, alio quodam modo vatis Regi dictum ita vertit: Divitiae si relictent, ne adjecteritis cor. Verba quidem varia sunt, res eadem. Fulgetras sibi ante oculos ponit, aut volens illos de nocte atque errabundos ignes, qui aeris motu huc et illuc rapiuntur. Blandum aliquibus spectaculum, in quo dum haerent fixi et sequuntur, evanuisse prius vident, quam quid rei esset percipere poterint. Aut nitidulas quasdam esse putavit opes, aut lignum infamile putridum, quod in tenebris nitorem habet exitum, neque durabile. Etsi relictent, ne adjecteritis cor, vel, ut noster habet interpres: Nolite apponere cor. Lux eorum evanida, rapidus et incertus fluxus, abeunt celeriterque rapiuntur. Apponere autem cor, est omnem curam, studium, industriam, conatum animi omnem et affectum in divitiis retinendis collocare, et, ut ait Eutlymus, ἀπορροῦσθαι, clavis affigui. Quod perinde est (inquit Elias Cretenensis in orat. 43 Nazianzen) ac si quis manu fluentem aquam prehendere velit et tenere, quod frustra fit, estque stultitia aut levitatis puerilis. Anguillam manu tenes, quantumvis premas, elabatur, corvumque deludet hiantem. Rectè quadret in istiusmodi divites iniquos trahentichon illud ex Gabriele apologo, quod sic habet:

Βόδις φάρον παῖς, ἐπὶ κερτῶν ἔρασσα,

poterit, cum desolentur civitates, et populi frequentia minuantur. (Menochius.)

ET MANUS EJUS ARESCENT. Septuaginta legunt: Καὶ ὁ βλάπτει αὐτοὺς ὡς μὴ ποικίλῃ, et ramus ejus non condensabitur; Symmachus, ὡς εὐδαίμων, non virebit, non florescet. Quae translationes pertexunt sumptam ab arbore metaphoram, à qua sicut stirps pro parentis sumitur aut generis origine, sic etiam rami aut germina, quae ex trunco seu stirpe pullulant, pro filiis aut posteris usurpantur. Ut ergo proximè dicelatur impius pater, qui radix est, ante suum tempus peritus, sic etiam eadem filiis intenduntur minae, quibus etiam brevis aut immaturus exitus denuntiatur; quod proximè dixerat, versu 50: *Ramus ejus arefaciet flamma*. Hæc juxta Septuaginta et Symmachi translationem. Sed licet alter Vulgatus legat, non tamen est sensus à priori diversus; notum est enim *brachium* et *manus* pro *ramis* sumi; quare, sicut rami dicuntur brachia aut etiam manus, quia non aliter erumpunt à trunco quam brachia et manus à corpore, quod etiam eadem metaphorâ truncus appellatur, sic etiam brachia et manus vocantur filii, sicut et rami. Ita Sanctus noster S. Thomæ secutus. Cui tamen placet magis, si *manus*, quæ multorum operum administrat sunt, pro *operibus* ipsis usurpentur; quasi dicat Eliphaz, non solum breves futuros dies hominis impii, qui communem hominum ætatem non implebit, sed etiam inutiles, cum aridas habeat manus, et rebus utiliter gerendis aut nullo modo aut non nisi parùm idoneas. Hinc inclinat S. Hieronymus et Beda, et è recentioribus Lyranus, Dionysius, Hugo, Titelmannus alique plurimi.

VERS. 55. — LEDETUR QUASI VINEA IN PRIMO FLORE BOTRUS EJUS, ET QUASI OLIVA PROJICIENS FLOREM SUAM (1). Septuaginta priorem hujus versiculi partem sic legunt: Τροφήν δὲ ὡς ἄρραξ τῆς ἄρας, vindemietur sicut aestiva ante horam, metaphorâ sumptâ ab uvis quæ, antequam maturarescant, amputantur, ut ex iis onaphacium fiat. Idem eodem sensu, diversâ tamen metaphorâ, insinat David dicens, Psal. 57, 10: *Prusquam intelligerent spinæ vestrae rhamnum, sicut viventes sic in irâ absorbet eos*. Quâ similitudine significat eos immaturâ morte perituros, antequam pervertias illorum crescat et adolescat. Ad quem locum vide quæ annotavimus. Eandem sententiam hic variis similitudinibus illustrat, quæ immaturam filiorum mortem significent. Deficient enim, inquit, filii hominis impii, antequam ex illis ad parentis solium aut unum fructus ulius perveniant, quemadmodum è vineâ botrus, aut flos ex olivâ ante maturitatem excussus, spem eludat agricolæ, et moerorem adfert.

Tropologice S. Gregorius, lib. 12 Moralium, cap. 24: *Non ergo intendum, inquit, si vineæ floreat, sed si flores ad partum fructuum convalescant, quia mirum non est si quis bona inchoet, sed valde mirabile si intentione rectâ in bono opere perdetur.* Unde postmodum subdit: *Nam quosdam sæpè vidi-*

(1) Sententia est: Maturè, cioè ipse et propagines ejus perdetur, ac si quis erumpentes botros et florentes decutiat è vineis. Italico proverbio dicitur: *Essere vendemmiato in aresta.* (Menochius.)

mus terrena quæ possederat relinquit, et nihil jam transitorium querere. Cùm itaque hoc in se fidelis animâ ostendit, quasi oliva florem protulit. Sed cùm quidam ex talibus rursus ceperint mundi gloriam, quam contempserant, querere, et terrenis rebus, quæ sprevisse videbantur, insatiabiliter inhiare, nimirum projecti oliva florem, quem proposuit, quæ rudimenta boni studii ad perfecta opera non perducunt. Pulchrè autem flori olivæ pia animi proposita comparat. Flos enim olivæ delicatissimus quamcumque cœli injuria non sine grandi damno accipit. Reflorescimus nos velut oliva, quoties peccasse ingemiscimus, et mores emendatiores pronitimus; at ubi vel strictior malignæ impugnationis vel mollior amenæ occasionis aura nos tangit, mox omnem floris opulentiam excutimus, arbores nimis delicate. Quæcumque temporis injuria aut vicissitudo irere nos et dejicere potest.

VERS. 54. — CONGREGATIO ENIM HYPOCRITÆ STERILIS: ET IGNIS DEVORABIT TABERNACULA EORUM QUI MUNERA LIBENTER ACCIPIUNT. Id est, posteritas impii deficiet et desolabitur. Ita est in Hebræo. Posset tamen *congregatio* quoque latius sumi, videlicet pro omnibus quæ sollicita hypocritarum sedulitas acquirere solet, quales sunt opes, agrî, domus, splendida numerosaque familia, ex quibus in hoc rerum articulo Jobus fructum cepit nullum. Jobum enim ferè omnes existimant hic vellicari, ac si esset impius et hypocrita, cujus omnes facultates dissipate sunt, tota familia cœtusque domesticus hinc inde dispersus perit, et solus ipse remansit omnibus spoliatus.

Notandum autem hic passim impios vocari hypocritas, quia nemo ferè est tam impius, qui non bonus videri malit, cùm malus sit. Vide quæ superius, capite octavo ferè toto, dicta sunt de hypocritis. Septuaginta quoque hoc loco pro hypocrita impium transtulerunt, dùm primum hemistichium ita vertunt: *Μακρότητα τῆς ἀσέλγης βίβρατος, testimonium enim impii mors*; hoc est, interprete et expositore Chrysostomo, indicium impietatis hominum est mors eorum ac turpis exitus.

Tropologice S. Gregorius, lib. 12 Moralium, cap. 24, ostendit hypocritas aridos sterilesque esse in conspectu Dei: *Congregant, inquit, hypocritæ bona opera; sed eorum sterilis est ipsa congregatio, quia per hoc, quod agunt, fructum recipere in æternâ retributione non appetunt; fecundâ ac virides in suis operibus humanis oculis videntur, sed in conspectu occulti judicis, infecundi et aridi apparent, etc.* Idem, lib. 8, cap. 25, hypocritas eum vitibus confert, quarum botri in terrâ jacent ac putrescunt. Horribile est autem quod sequitur:

ET IGNIS DEVORABIT TABERNACULA EORUM QUI MUNERA LIBENTER ACCIPIUNT. Quasi diceret: *Omnes divitiæ quæ congregabit princeps hypocrita, hoc est, nomine quidem princeps, re autem pestis, steriles sunt et infœcundæ; cùm enim in aliorum utilitatem non conferantur, penitus sterilescent. Et quod deterius est, dùm susceptis contra fas et jus muneribus avari principes in hac vitâ locupletantur, divinam in se vindi-*

etiam concitant, quæ æternis in futurâ ignibus devorandi involvuntur. Ubi notandum, non solum eos qui susceptis muneribus abutuntur, sed etiam qui simpliciter perfruantur, ab igne devorandos dici. Imò non solum suscipientes, sed etiam diligentes munera inter impios recensentur, et infideles ac fures, quæ sunt duo maxima crimina, appellantur, juxta illud, Isaïæ 1, 25: *Principes tui infideles, socii furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones*. Ubi S. Hieronymus: *Non dixit, inquit, qui accipiunt, hoc enim sæpè necessitate fit, sed qui non putant amicos, nisi à quibus dona perceperint; nec eos considerant amicorum, sed manus, et eos sanctos judicant, quorum exhauriunt marsupium.* Itaque non tam susceptores munerum quam dilectores arguntur; cùm illud aliquando sit necessitas, hoc semper cupiditas. Quo pacto D. Paulus non accusat possessores divitiarum, sed amatores, juxta illud, 1 Tim. 6, 9: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et laqueum diaboli, et desideria multa inutilia et nociva, quæ mergunt homines in interitum et perditionem*. Quod expendens D. Augustinus serm. 205 de Tempore: *Qui volunt, inquit, non qui sunt. Nam qui sunt, sint, dummodo sint in operibus bonis; qui verò nondum sunt, ne velint esse. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et laqueum diaboli, etc.* Ubi innumera vitiorum abrupta proponuntur, in quæ miseri præcipitantur. Unde tandem concludit S. Augustinus: *Avaritia esse velle divitem esse, non jam esse divitem.* Prohibetur igitur non tam divitiarum possessio quam dilectio, sicut non tam munerum acceptio quam affectio interdicitur. Esto ut aurum aliquando possideatur, nunquam tamen avaritia ametur, cùm boni judicis sit, munera non modò non amare, sed etiam odio habere.

Iniuntur igitur iudices supremum Judicem Deum, de quo est illud, Deut. 10, 17: *Domini Deus vester ipse est Deus deorum et Dominus dominantium, Deus magnus et potens et terribilis, qui personam non accipit nec munera*, hoc est, qui tam integrum in iudiciis se prestat, ut nullis muneribus inflectatur; nec solum illa non accipit, verùm etiam nec concupiscit, juxta illud, 2 Paral. 19, 7: *Non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec persovarum acceptio, nec cupido munerum*. Merito igitur in Deuteronomio, Ecclesiastico, Proverbiis aliisque Scripturæ locis, munerum acceptio iudicibus prohibetur. Quin et Plinius epist. 8, refert Julium Bassum accusatum repetundarum, quòd in Bithyniâ quædam munera ab amicis provincialibus accepisset. Lex enim etiam civilis dona et munera à magistratibus accipi, imò verò et quid emi vetat, nisi victus quotidiani causâ. Hoc tamen addamus licet: *Non in totum xenis abstinere debet proconsul (ait Ulpianus in l. 6 de Officio proconsulis) sed modum adijcere, ut neque morosè in totum abstineat, neque avarè modum seniorum excedat.* Quæ de re verba hæc Severi et Antonini: *Quantum ad xenia pertinet audi quid sentimus. Vetus proverbium est: ὄρε πάλαι, ὄρε πάλαι, ὄρε παρὰ πάλαι, id est, neque omnia, neque passim, neque*

ab omnibus. Nam valde inhumanum est à nemine accipere, sed passim viliissimum est, et per omnia avarissimum, etc. Quâ ratione Plinius epist. 5 ad Severianum ait in causis agendis et exercendis iudicibus non modò pactione, dono, munere, verum etiam xenis se semper abstinuisse, ubi rectè subijcti oportere quæ sunt inhonestæ parumque decora non quasi illicita, sed quasi pudenda vitare. Sic Spartianus tradit Fescennium Nigrum salaria iudicibus è publico dari voluisse, ne qui essent oneri, adijcisseque iudicem nec dare debere, nec accipere. Licet enim ab omni aequitate et juris corruptelâ abstrahendo per se intrinsecè mala non sit munerum acceptio, est tamen, ut vulgò dicitur, de malè sonantibus, cò quòd spectatâ hominum fragilitate et cupiditatis illicia nã sit etiam sapientis animum agere in transversum, ideòque jure ut periculosâ habetur, et prudenter interdicitur atque vituperatur. In quam rem aptè S. Cyrillus lib. 5 Apologorum moralium (quos Vienna typis Gelboar è m. s. codice in lucem dedidit), cap. 12, introducti Simeam histrionis muneribus seductam, cùm perciperet durioris patroni nunc ire nunc avaritiæ se captivam servire, ad cor reversam istiusmodi sententiam protulisse: *O satorum decipitæ cupiditatis hamum, lethiferum munus, munerum naturalium ademptivum, gravissimum obligationis pignus, stultici et sapientis commercium minimum, maximum emptionis pretium, servitutis jugum, iniquitatis fermentum, captivitatibus indicium, fomentum discorsiarum, supervisio civilium, omnium seminarum malorum, amatum venenum! Non immeritò certè amica aequitatis et pacis, cunctarumque virtutum socia, divina lex susceptionem munerum iudicibus interdicens ait, Exodi 25, 8: *Munera excecant ore prudentiam, et pervertunt verba iustorum*; planè elucidans quòd munera prudentiam fugant, justitiam dissipant, intellectualibus moralisque virtutis consistentiam vastant, omnemque rectitudinis vitam necant, etc.*

VERS. 53. — CONCEPIT DOLOREM, ET PEPERIT INQUITATEM, ET UTERUS EJUS PRÆPARAT DOLOS (1). Monstrificum iniquitatis factum ob oculos ponit, concipientem malitiam et parturientem describens. Eodem modo alibi passim Scriptura peccantes comparat cum parturientibus. Nam de iniquis locutus Isaïas, cap. 59, 4: *Conceperunt, inquit, dolorem, et pepererunt iniquitatem*; similiter David de impio, Psal. 7, 15: *Ecce, inquit, parturit injustitiam, concepit dolorem, et peperit iniquitatem*. Rationem hujus locutionis reddidit S. Chrysostomus in Psalmum citatum: *Quia quemadmodum mulieres parturientes, à doloribus discerpuntur, ita etiam qui facti dolum, discerpuntur, et non levi aliquo, sed vehementissimo dolore afficiuntur.* Et paulò post, ostendens non posse hunc

(1) In Hebræo: *Peperit vanitatem*; ut et in Psal. 7, 14, et Isaïæ 59, 4. Sensus est: Magno conatu nihil efficit.

ET UTERUS EJUS PRÆPARAT DOLOS. Uticunque sæpè malè res cesserit, tamen non desinit animo novas fraudes moliri. (Grotius.)

dolorem deliniri: « Non interit, inquit, iudicium conscientie, est enim naturale, et à Deo institum; etiamsi milites se ambitione jactet et glorietur, instat illud vociferans, castigans, condemnans; et nemo est eorum qui vivunt in scelere, qui non innumerabiles dolores sustineat, et de malis consultans et consilium exuens. »

Ex quibus hoc discrimen colligitur, quod mulieris dolor vehementissimus sit in partu, peccatoris etiam ante partum scelus, statim post cogitatum, seu conceptum. *Concepti*, inquit, *dolorem*. Et propterea prius dixit David: *Ecce parturivi, quam concepti*, ut notat D. Chrysostomus: « Quia hic dolor, inquit, est à principio. Simul enim ac quisquam de malo conceptus, et non comedit panem, » 5 Reg. 21, 4. Ubi D. Chrysostomus citatus: « Considera, inquit, eum ille vineam concepit, quantum dolorem senserit; quoniam conscientie non ferebat sententiam, ingressus est tristis, humi procumbens, confusus, vel ipsi aspectu præ se ferens conscientie condemnationem. »

Addé et alterum discrimen: *Nam mulier*, inquit *Christus Dominus*, Joan. 16, 21, *cum pepererit puerum jam non meminit pressuræ propter gaudium*. At verò in dolore ex peccato longè alter contingit, ut notat D. Chrysostomus serm. 4 de Lazaro: « Nam peccatum, inquit, simul atque commissum est, et demùm extincta voluptate amarum penitentiam stimulus succedit, contra quam accidere solet parturientium, » etc. Et consentit D. Ambrosius, lib. 2 de Abraham, cap. 4: « Dum, inquit, in quiddam sumus delinquendi libidine, nebulis quibusdam conscientie mens obducitur, ne videat eorum que concepit deformitatem; sed cum omnis nebula transierit, gravia tormenta exercentur in quodam malo conscii secretario. » Cernere hoc est in Judâ proditoris se post peccatum miserabiliter suspendente, de quo D. Chrysostomus in Psal. 7: « Dum, inquit, non posset ferre iudicii conscientie dolorem, adaptato sibi quodam vitium finivit, » quasi satius sibi duceret rapis visceribus efflare animam, quam inluso in animo dolere vitam propagare. Unde fit fraudes ac dolos ceterisque animi noxas non solum similes esse foetibus viperinis, ut ibi vult D. Chrysostomus, sed etiam multò deteriores; nam hi uterum diserpunt, cum nascuntur; illæ verò etiam jam natæ conscientiam læcerant ac dirumpunt, imò longo post tempore adhuc hærent altius in memoriâ suos auctores perpetuò cruciatuæ. Quod luculentissimè demonstrat Philo Hebræus in Flaccum, dum in insulâ Andro suorum peccatorum terribioris agitata, exclavit: « Aede, inquit, trepidabat, ut non aliter quam insanus proscribit, ac ultrò citriusque discurreret, manus compedens, femora percussens, humi se affligens ac clam-

tans; et statim longissimam referens ejus orationem suas miseras deplorantis, inter alia: « Interim, aiebat, quosdam; interim me alii; me convivente, quidam lapidibus sunt obrui, quidam vivi combusti, quidam rapti per medium forum; et horum facinororum poenæ me manent, et diræ jam stant tanquam in carceribus, ut obice rupto properent in meam perniciem; imò jam in horas præmior, multas merces sustinens ante illam ultimam. » Ubi latissimè spatiat in exprimendâ hujus improbi quondam præsidis tunc exulis conscientia scelerum furis devota, et peccatorum aculeis cruciatâ. Deus hinc quanta mortalium occæcator, qui scelus amat, et nequitiam ut filiolam osculatur suam. Nondum prodiit ex utero malum facinus, et parentem doloribus immensis et parturitionis velut egulo conficit. Embryo ille informis, quem voluntas intimo in sinu alit et corroborat, dolor est, non sperata lætitiæ foetus. Quare improbitas Græcè dicitur *συνεργία*, ab eo quid *σύν*, hoc est, *laborem et ærumnam* possidentem adferat, et auctor est S. Chrysostomus in Psal. 159; qui etiam alio loco non dubitavit dicere vitium esse *περὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ πῶς ὀδύνη*, maximum supplicium anime etiam antequam puniatur. Ita peccatum Hebræi nominant *חמאל*, id est, *laborem et dolorem*, quod dolore conficit animum et læceret. Animadvertit Philo Judeus lib. de Deologo, non sine mysterio, eum divina lex in monte promulgaretur, è medio flammæ Dei voces fuisse auditas magnificentissimè resonantes; nam eum ignis geminam vim hæbat, illuminandi urendique, princeps ille mundi moderator Deus significare voluit, fore ut lex sit dulcissimum bonorum lumen, Dei præceptis velut sideribus in omni vite cursu radiantibus, eademque sit improbis et sceleratis incendium, si prorsus audeat Deum contemnere seque in scelus et libidinem voluptatis ingurgitare voluerit. Falluntur enim opinione suâ, qui juvenum esse vitium putant, et corrupti animi dulcedine rapiuntur; si quæ in eo sit jucunditas, gaudium est factum illi, et tectorum pictum obijcitur, quod meram molestiam occultit, quam tandem experientur. Perit S. Hilarius in Psal. 59: « Vitorum, inquit, gaudia, cum sunt intellecta, compungunt. Hinc Lactantius, lib. 6 Instit., cap. 3, ait doceri à philosophis nihil quibusdam delinimentis naturalibus allicere animus hominum, et inanium jucunditatum specie captos ad acerbas amaritudines miserisque perducere. Sed quod philosophi cultissimis suis monumentis docerunt, ab idiotis et imperitâ quoque multitudine facile potest intelligi, si quotidianam experientiam consultant, que clarissimè docet vitium non concipere solidam ullam lætitiâ, sed, quod supra è Jobo, Davidè et Isaiâ audiebamus, *dolorem*, animi molestiam, acerbam. Eleganter Petrus Chrysolegus serm. 6, inquit vocat *vittorum verberationem*, videlicet ob miserimum genus servitutis, que non dulcem animi voluptatem, sed doloris odiosè molestiam et acerbitatem procreat. Sic divina clementia providit, ut scelus esset sibi dignum supplicium, ut eum homines anim-

advertent ex iis rebus, quas incredibili amore et desiderio concupierant, pro volatica et inani voluptate nasci ægritudine et turbati animi cruciatum, à crimine abstinere. Quam veritatem docti olim homines fabularum integumentis obvelarunt. Midas stultâ cupidine nobilitatis, qui studio propè incredibili ardebat aurum, illo potius, in eo exitum reperit, nec tantum aurum quam ferream calamitatem. Sed divinius in sacris annalibus id docetur. Amnon Davidis filius Thamarum sororem suam furiosâ quâdam affectione et venero amore deperibat, adhibuit arte omnes atque machinationes ut eo potiretur; res successit ex animi sententiâ, et beatus dulci illo furto videbatur. Sed homo inestus et impotenter libidinosus vix patrârat id flagitium, cum cœpit angî et torqueri animo, et pro suavitudine impuræ voluptatis

CAPUT XVI.

1. Respondens autem Job, dixit:
2. Audiui frequenter talia; consolatores enerosi omnes vos estis.
3. Numquid habebunt finem verba ventosa? aut aliquid tibi molestum est si loquaris?
4. Poteram et ego similia vestri loqui: atque utinam esset anima vestra pro animâ meâ!
5. Consolarer et ego vos sermonibus, et moverem caput meum super vos;
6. Roborarem vos ore meo; et moverem labia mea, quasi parens vobis.
7. Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus; et si tacuero, non recedet à me.
8. Nunc autem oppressit me dolor meus, et in nihilum redacti sunt omnes artus mei.
9. Ruge mea testimonium dicunt contra me, et suscitatur falsiloquus adversus faciem meam contradiens mihi.
10. Collegit furorem suum in me, et comminatus mihi, infremuit contra me dentibus suis; hostis meus terribilibus meos me intulit est.
11. Aperuerunt super me ora sua, et exprobrantes percusserunt maxillam meam, satiati sunt poenis meis.
12. Concluserit me Deus apud iniquum, et manibus impiorum me tradidit.
13. Ego ille quondam opulentus, repente contritus sum: tenuit cervicem meam, confregit me, et posuit me sibi quasi in signum.
14. Circumdedit me lanceis suis, convolvit lumbos meos, non pepercit, et effudit in terrâ viscerâ mea.
15. Concidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas.
16. Sæcæm consui super cutem meam, et operui cinere carnem meam.
17. Facies mea intumuit à fletu, et palpebræ meæ caligaverunt.

tantam amaritudinem odiumque sororis persentire, ut, quemadmodum aiunt divina Littera, *majus esset odium quo oderebat eam, amore quo dilexerat*, 2 Reg. 15. Itaque subito domo illam eiecit ut deformem meretriculam, ut lamiam, ut de gorgonibus unam. In aliis peccandi generibus idem animadverti potest, illud idem supplicium tandem fieri, quod delinimentum fore videbatur, et eo ipso torqueri animum, è quo speravit liquidissimam et affluentissimam voluptatem. Itaque noxæ et vitii, in quo vulgò dulcedinem esse putant homines, et uberem sensum voluptatis, hoc symbolum mihi peropportuum esse videtur, è dulci amarum, Quæcumque tandem est sensibus afflata suavitas cum vitio et scelere copulata, non nisi inde amaritatem et dolorem expectata.

CHAPITRE XVI.

1. Job répondit à Eliphaz, et lui dit:

2. J'ai entendu souvent de pareils discours qui me tentent, qu'à insulter à mes maux et à me jeter dans le désespoir. Vous êtes tous des consolateurs impotents.

3. Ces discours en l'air ne finiront-ils jamais? et qu'y a-t-il de plus aisè que de parler de la sorte?

4. Je pourrais aussi moi-même parler comme vous; mais je serais très-fâché de vous insulter en ce point, et plus à Dieu que votre âme fut au même état que la mienne; vous verriez alors combien ma conduite serait différente de la vôtre.

5. Car je vous consolerais par mes discours, et je témoignerais, par la tristesse que j'éprouverai sur mon visage, ce que je ressentirais pour vous au fond de mon cœur.

6. Je vous fortifierais par mes paroles; et bien loin de vous accabler par mes reproches injurieux, je vous éparpagnerais dans tout ce qui sortirait de ma bouche, et la consolation que je vous donnerais vous empêcherait de succomber sous vos maux.

7. Mais les choses ne sont point dans cet état. Que ferais-je donc? Si je parle, ma douleur ne s'apaisera point; et si je demeure dans le silence, elle ne me quittera point.

8. Car ma douleur me presse et m'écœble maintenant, et tous les membres de mon corps sont réduits à rien.

9. Les rides qui paraissent sur ma peau rendent témoignage de l'extrémité où je suis; et, ce qui me le semble à ma douleur, un homme qui se disait mon ami, et de qui j'attendais quelque consolation, s'écrie en même temps contre moi, pour me contredire, et me résister en face, par de faux discours, et par des calomnies atroces qu'il répand contre mon innocence.

10. Il s'est armé contre moi de toute sa fureur; il a grincé les dents en me menaçant; et cet homme devenu mon ennemi, m'a envisagé avec un regard terrible. Telle a été la conduite de mes amis.

11. Ils étaient venus pour me consoler, et ils ont ouvert leur bouche contre moi; et en me couvrant d'opprobres, ils m'ont comme frappé sur la joue, et ils se sont rassasiés avec plaisir du fruit épéciale de mes peines.

12. C'est ainsi que Dieu m'a tenu lié sous la puissance de l'injuste, qu'il m'a livré entre les mains des impies.

13. J'ai été tout d'un coup réduit en poudre, moi qui étais autrefois si puissant. Le Seigneur m'a fait plier le cou sous son joug, il m'a brisé sous sa main, et il m'a mis comme en butte à tous ses traits.

14. Il m'a environné des pointes de ses lances, il m'en a percé les reins de toutes parts, il ne m'a point épargné, et il a répandu mes entrailles sur la terre.

15. Il m'a déchiré, il m'a fait plaie sur plaie, et il venait fondre sur moi comme un géant.

16. J'ai étendu un sac sur ma peau, et j'ai converti ma tête de cendres, pour tâcher de fléchir sa colère par ces actions de pénitence.

17. Mon visage s'est gonflé à force de pleurer, et mes paupières sont couvertes de larmes, sans qu'il ait été touché de mes pleurs ni de ma misère.

18. J'ai souffert tout cela sans que ma main fût soulevée par l'iniquité, et ces maux sont venus fondre sur moi, lorsque j'offrais à Dieu des prières pures et sincères.